

DOROTA SZEPIENIEC-PUCHALSKA

Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur

Sprawozdanie z konferencji „Rola innowacji społecznych we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym”

W dniu 25 października 2013 r. w Ministerstwie Gospodarki odbyła się konferencja pt. „Rola innowacji społecznych we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym”. Inicjatorem i współorganizatorem konferencji była prof. dr hab. Anna Olejniczuk-Merta, reprezentująca Akademię Leona Koźmińskiego i Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur (IBRKK).

W programie konferencji, pomyślanej jako wprowadzenie do ważnej problematyki związanej z innowacjami społecznymi (SI) i ich wdrażaniem w życie społeczno-gospodarcze, wyodrębniono następujące cele:

- przybliżenie istoty innowacji społecznych,
- uzasadnienie wielości pojęć innowacji społecznych,
- pokazanie roli innowacji społecznych w rozwoju społecznym i gospodarczym w podejmowaniu spełnianiu wyzwań społecznych,
- zainteresowanie sfery nauki badaniami na temat innowacji społecznych w teorii i praktyce,
- zainteresowanie praktyki gospodarczej rozwojem innowacji społecznych,
- pokazanie, że rozwój innowacji społecznych prowadzi do zrównoważonego rozwoju.

Bogaty zakres programowy konferencji, zawarty w haśle „Od idei innowacji społecznych, poprzez wdrożenia, aż do efektów wdrożeń innowacji społecznych”, podzielony został na cztery części: wprowadzenie, dwa panele i sesję plenarną.

Obrazy otworzyli: Grażyna Henclewska – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Gospodarki oraz prof. Jacek Guliński – Podsekretarz Stanu z Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Na wstępie Grażyna Henclewska powiedziała: „chcielibyśmy, aby innowacyjne pomysły technologiczne pozwalały stworzyć nie tylko towary i usługi nowej generacji, ale również efektywne mechanizmy rozwiązywania problemów społecznych”. Jej zdaniem dzięki innowacjom społecznym możliwe jest wdrażanie nowych rozwiązań, które mogą mieć zastosowanie w sektorze prywatnym i publicznym. Innowacje społeczne wpływają bowiem nie tylko na poprawę klimatu ekonomicznego, ale przede wszystkim na polepszenie warunków pracy, zatrudnienia i rozwoju społeczności lokalnych, wspierając przy tym rozwój nowoczesnych usług publicznych, które bardziej efektywnie mogą odpowiadać na wyzwania społeczno-gospodarcze.

Podsekretarz Stanu, prof. Jacek Guliński przytoczył definicję innowacji społecznych według OECD i przypomniał, że w „Strategii rozwoju gospodarczego Polski 2020-2050” wyszczególniono cztery czynniki rozwoju gospodarczego, m.in. zdolność dialogu, współpracy, wytwarzania i realizacji strategii. Innowacje społeczne powinny prowadzić do rozwoju społecznego, dobrobytu i satysfakcji z jakości życia.

Następnie w części wprowadzającej w zagadnienia poruszane na konferencji, zatytułowanej „Innowacje społeczne we współczesnym systemie społeczno-gospodarczym”, głos zabrali: prof. dr hab. Witold Orłowski – główny ekonomista PwC i prof. dr hab. Anna Olejniczuk-Merta, reprezentująca Akademię Leona Koźmińskiego i Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur (IBRKK).

Prof. W. Orłowski stwierdził, że innowacje społeczne są próbą odpowiedzi na skomplikowane problemy współczesnego świata. Skomplikowane, wielowymiarowe i nie dające się rozwiązać wyłącznie narzędziami ekonomicznymi lub politycznymi. Charakteryzując aktywność trzech podstawowych sektorów, tj. sektora państwa (publicznego), biznesu (prywatnego) i społeczeństwa obywatelskiego, przedstawił zmieniające się w miarę upływu lat typowe dla tych sektorów narzędzia rozwiązywania problemów. Profesor omówił też społeczne i gospodarcze wyzwania, przed którymi stoi Polska, odnosząc się do wizji 2050 r., i zwrócił uwagę na potrzebę zmiany postaw i działań w kierunku prospołecznym. Podkreślił, że wobec stopnia skomplikowania współczesnego świata, skuteczne rozwiązywanie problemów wymaga innowacyjnego, łącznego i spójnego stosowania metod typowych dla wszystkich trzech sektorów. Dla przyszłego rozwoju Polski kluczowe znaczenie mają dwa zjawiska: współpraca i innowacja. A innowacje społeczne idealnie wpisują się w tę problematykę.

Do tych słów nawiązała prof. A. Olejniczuk-Merta i w prelekcji na temat „Innowacje społeczne wobec społecznych i gospodarczych wyzwań Polski” przybliżyła istotę i pojmowanie innowacji społecznych, przedstawiła różnorodne definicje tych innowacji, zwracając przy tym uwagę na ich wielowymiarowość. Podkreśliła również, iż rozwój innowacji społecznych to podnoszenie jakości życia społeczeństwa, plus rozwój społeczeństwa wiedzy oraz rozwój gospodarki opartej na wiedzy.

Następnie rozpoczęły się części panelowe konferencji.

Panel I, zatytułowany „Jeden cel i wiele wymiarów innowacji społecznych”, którego moderatorem był E. Bendyk („Polityka”), miał na celu określenie, jak można rozumieć innowacje społeczne, w czym wyraża się ich istota, co decyduje o tym, co jest innowacją społeczną, gdzie mogą występować te innowacje oraz co składa się na proces ich realizacji.

W ramach tego panelu wyodrębniono trzy subpanele.

W subpanelu I próbowano znaleźć odpowiedź na pytania: Jak rozumieć cel innowacji społecznych, który wyraża się w podnoszeniu jakości życia społeczeństwa? Co akcentują definicje innowacji społecznych? W czym tkwią przyczyny mnogości określeń i pojęć tych innowacji? Które cechy innowacji społecznych są ich wyróżnikiem?

W tej części w dyskusji brali udział: prof. dr hab. Janina Józwiak, (Rada Narodowego Centrum Nauki, Szkoła Główna Handlowa), Joanna Makocka (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju) oraz prof. dr hab. Leszek Żabiński (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach).

Na wstępie paneliści zgodzili się, że „innowacje społeczne nie są nowym zjawiskiem, nowe jest to, że zostały nazwane, uznane za ważny element społeczeństwa obywatelskiego i w związku z tym konieczne jest doprecyzowanie, co pod tym pojęciem rozumiemy”. W trakcie dyskusji przytaczano różne definicje innowacji społecznych, m. in. wypracowaną na Uniwersytecie Stanforda czy przedstawione przez Komisję Europejską. Dyskutanci uznali, że mimo wielości, a równocześnie braku jednoznacznej definicji, głównym celem innowacji społecznych jest podnoszenie jakości życia (na poziomie społeczeństwa i jednostek), co oznacza zmniejszanie różnicowań występujących pomiędzy grupami społecznymi. Innowacje społeczne powinny też przynosić zasadniczą zmianę w relacjach społecznych, powodując trwałą i pożądaną zmianę społeczną. Cele te można rozpatrywać w kontekście potrzeb i funkcjonowania grup społecznych. Innowacje społeczne tworzą się zarówno na styku branż (interdyscyplinarność rozwiązań), jak i sektorów. Przedstawiono przykłady innowacji z różnych krajów oraz skutki ich wprowadzenia, zarówno pozytywne jak i negatywne. W Polsce coraz więcej mówi się o innowacjach społecznych, powstają też programy sprzyjające ich rozwojowi. Program INNOWACJE SPOŁECZNE, realizowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, stanowi odpowiedź na wyzwania społeczno-gospodarcze i zmiany zachodzące w mentalności społeczeństwa i został skonstruowany tak, aby połączyć działalność badawczo-rozwojową z komponentem społecznym. W rozumieniu Programu innowacje społeczne oznaczają takie rozwiązania, które równocześnie odpowiadają na zapotrzebowanie społeczne, jak również powodują trwałą zmianę w określonych grupach społecznych. Te rozwiązania mogą wiązać się z innowacyjnymi produktami, usługami bądź procesami, które umożliwiają odmienne rozwiązywanie typowych problemów społecznych, rozumianych w szerokim kontekście.

Podczas subpanelu II rozważano, jakie są wymiary innowacji społecznych w kontekście → nauka, biznes, przedsiębiorstwa społeczne, administracja, organizacje pozarządowe, społeczności lokalne, a także czy można mówić o hybrydowych powiązaniach różnych wymiarów innowacji. W tej części dyskutowali: prof. dr hab. Jerzy Cieślak (Akademia Leona Koźmińskiego), prof. dr hab. Andrzej Falkowski (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej) i Jakub Wygnański (Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”). Poruszono istotne kwestie roli innowacji społecznych we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym i ich psychologicznego wymiaru. Według dyskutantów innowacje społeczne wykraczają poza tradycyjną filantropię i odpowiedź na potrzeby społeczne. Trzeba je rozpatrywać w kontekście nowych modeli biznesowych, procedur, produktów i usług, które tworzą nową społeczną współpracę. Podkreślano, że innowacje społeczne pochodzą niejako z dołu, z tłumu, ze

zbiorowej inteligencji, powstają pomiędzy sektorami, a przy ich tworzeniu powinny współpracować różne podmioty i strony.

W trakcie subpanelu III szukano natomiast odpowiedzi na pytanie, jak można postrzegać realność klasycznego przebiegu procesów innowacji społecznych i jak osiągać efekty w obecnych warunkach polskich w kontekście stwierdzenia P. Druckera, że „innowacje społeczne wprowadzają (nieraz) zmiany rewolucyjne w życiu społecznym. Z natury zaś innowacje społeczne powstają powoli, są złożonym procesem, rozłożonym w czasie”. W tej części panelistami byli: prof. dr hab. Danuta Koradecka (Centralny Instytut Ochrony Pracy), Bożena Lublińska-Kasprzak (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości) oraz dr Małgorzata Starczewska-Krzysztosek (Polska Konfederacja Lewiatan).

Poruszono kwestię innowacji społecznych jako procesu – od określenia celu tych innowacji, poprzez wybór narzędzi i ich zastosowanie (działania), aż do ich efektu. Dyskutowano też na temat procesu wdrażania i rozwoju innowacji społecznych, który z założenia powinien wkomponowywać się w zrównoważony rozwój i zrównoważoną konsumpcję, a także na temat roli innowacji społecznych w środowisku i procesach pracy. Takie innowacje mogą służyć podniesieniu wydajności pracy w przedsiębiorstwie i jakości pracy. Jak wynika z badań, innowacje społeczne poprawiają zdolność do pracy poprzez zmniejszenie absencji chorobowej, zwiększenie kompetencji społecznych i zawodowych, czy możliwość dłuższej aktywności zawodowej.

W panelu II, zatytułowanym „Jak skutecznie wdrażać i upowszechniać innowacje społeczne?”, moderator Agata Stafiej-Bartosik (PwC) podzieliła dyskusję na dwie części. W pierwszej części uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych: Ewa Konczał (Ashoka Innowatorzy dla Dobra Publicznego, Polska&CEE), Karol Król (Polskie Towarzystwo Crowdfunding) oraz Paweł Łukasiak (Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce), w drugiej zaś – przedstawiciele organizacji biznesowych: Sebastian Grabowski (Centrum Badawczo-Rozwojowe Orange Labs), Rafał Łyczek (Firma Inkantor.pl) i Aleksandra Dębska-Cenian (Pomorski Park Naukowo-Technologiczny).

Podczas dyskusji w tym panelu podkreślano, że innowacje społeczne postrzegane są niejednokrotnie jako narzędzie do rozwiązywania problemów, a tymczasem jest to sposób bycia, postawa. Trzeba poszukiwać sprzyjających warunków do ich rozwoju. Przytaczano przykłady działań służących rozwijaniu innowacji społecznych i tworzeniu takich innowacji, które poprawiłyby sytuację konkretnych grup społecznych (np. wsparcie finansowe innowatorów, stworzenie e-wolontariatu, syntetyzator mowy dla niemówiących). Uczestnicy panelu stwierdzili, że w Polsce ciągle jeszcze zbyt rzadko podejmowane są działania, służące rozwojowi innowacji społecznych, co wynika m.in. z niskiej kreatywności. Podczas gdy np. w Stanach Zjednoczonych aż 30% zatrudnionych pracuje w sektorach kreatywnych, to w Polsce zaledwie 4%.

Komisja Europejska, promując rozwój innowacji społecznych, organizuje konkursy na tworzenie i wdrożenia takich idei i działań.

Ostatnią część konferencji stanowiła sesja plenarna, która odbyła się pod hasłem „Adresaci i badacze innowacji społecznych w Polsce w latach 2014-2020”. Wygłoszone zostały trzy referaty.

Prof. dr hab. Czesław Bywalec z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na wstępie prelekcji na temat „Konsumenci jako ostateczni adresaci i użytkownicy innowacji społecznych” zaznaczył, że największą innowacją we współczesnej gospodarce i życiu społecznym jest zmiana roli konsumpcji – „cud produkcji” zamienił się w „cud konsumpcji”. Według prelegenta w kontekście innowacji społecznych konsumpcja i konsument przestają być tylko biorcą i użytkownikiem innowacji, które powstały w sferze produkcji i dystrybucji. Współczesny konsument staje się na coraz większą skalę twórcą („współproducentem”) innowacji, co wynika z faktu, że jest on coraz bardziej wykształcony, suwerenny, zasobniejszy, dłużej żyje, ma więcej czasu wolnego, jest bardziej mobilny przestrzennie i coraz mniej podatny na ideologie. Wiele nowych zjawisk w sferze konsumpcji, takich jak np. serwicyzacja i dematerializacja, ekologizacja i etyzacja, domocentryzacja, globalizacja i glokalizacja konsumpcji i inne, profesor traktuje jako przejawy i czynniki innowacji społecznych.

Małgorzata Krótki, przedstawicielka Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych Unii Europejskiej, w wystąpieniu pt. „Innowacje społeczne w Horyzoncie 2020 – Programie Ramowym UE w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014-2020” przedstawiła, czym jest program „Horyzont 2020”, jakie są jego priorytety i struktura, a także niezwykle ważne dla środowiska naukowego informacje na temat roli i pozycji innowacji społecznych w kolejnych edycjach programu, ze szczególnym podkreśleniem, w których priorytetach i działaniach uwzględniane będą zagadnienia innowacyjności (w tym innowacji społecznych) oraz innowacyjnego społeczeństwa. Podkreśliła również, że „wspieranie procesów innowacji społecznych i technologicznych [...] będzie systematycznie realizowane w celu zwiększenia znaczenia tych wszystkich działań dla decydentów, podmiotów społecznych i gospodarczych oraz obywateli. Badania naukowe i innowacje będą wstępnym warunkiem konkurencyjności europejskich przedsiębiorstw i usług, a szczególnie nacisk zostanie położony na postępy w dziedzinie edukacji, zwiększanie zatrudnienia i zmniejszanie ubóstwa”.

Trzeci referat pt. „Możliwości wsparcia innowacji społecznych ze środków funduszy europejskich w latach 2014-2020” wygłosił Marcin Łata z Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Poinformował, że głównym źródłem wsparcia stymulowania rozwoju innowacji społecznych będą inicjatywy współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), a także – w ograniczonym zakresie – ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W latach 2007-2013 z EFS wsparło ponad 360 projektów, proponujących nowe rozwiązania. Natomiast

w latach 2014-2020 planowane jest wzmocnienie działań w zakresie innowacji społecznych m.in. poprzez: wydzielenie dedykowanej tym zagadnieniom osi priorytetowej w ramach krajowego Programu Operacyjnego, przeznaczenie na działania realizowane w ramach osi ponad 12,5% środków oraz położenie nacisku na zwiększenie liczby powstających innowacji społecznych, większe ich wykorzystanie w praktyce, stworzenie skutecznego systemu inkubowania innowacji społecznych i włączania ich do polityki. Prelegent przedstawił również planowane typy działań, które pośrednio mogą wpływać na generowanie innowacji społecznych lub tworzenie warunków do ich powstawania. Wskazał też głównych odbiorców wsparcia i zakres tematyczny osi priorytetowych prezentowanego programu.

Podsumowując konferencję, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Gospodarki Grażyna Henclewska i prof. dr hab. Anna Olejniczuk-Merta podziękowały prelegentom i uczestnikom konferencji za udział, podkreślając przy tym, iż konferencja ta zapoczątkowała spotkania na temat innowacji społecznych, ich wdrażania i znaczenia w życiu społeczno-gospodarczym Polski.